

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย”
แบ่งรายละเอียดเนื้อหาสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย
2. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
3. วิธีการเข้าถึงข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. ความเชื่อถือได้ของข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอข้อมูล

โดยมีรายละเอียดของหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบการสื่อสารและบทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยในระดับลึก (In-depth) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจอันดับแรกเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารของสมาชิกชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวายในการจัดการการท่องเที่ยว รวมไปถึงการทำความเข้าใจถึงบทบาทของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวายมาโดยตลอด ดังนั้น รูปแบบการวิจัยได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการวิจัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ประชากรในการศึกษา คือ ผู้นำและแกนนำจัดตั้งชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย, สมาชิกในชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย และกลุ่มพันธมิตรที่ให้การสนับสนุนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้แก่ โรงเรียนวัดดอนหวาย , วัดคงคาราม (ดอนหวาย) , องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระทึก , สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) , ตำรวจชุมชนบางกระทึก และชมรมเรารักแม่น้ำท่าจีน รวมทั้งสิ้นจำนวน 23 คน ซึ่งได้ทำการสัมภาษณ์ ระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน – 11 สิงหาคม 2548

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้นำและแกนนำของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย จำนวน 5 คน
2. สมาชิกในชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย จำนวน 11 คน
3. กลุ่มพันธมิตรที่ให้การสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก จำนวน 7 คน

กลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการตลาดริมน้ำดอนหวาย

คุณบัญชา	วุฒิสังคะ	กำนัน / ประธานกรรมการตลาดฯ
คุณชาญศักดิ์	วุฒิสังคะ	กรรมการตลาดฯ / ประธานสภา อบต.บางกระทึก / ประธานชมรมเรารักแม่น้ำท่าจีน
คุณสมาน	สุขสมัย	กรรมการตลาด
คุณมงคล	ถาวรผล	กรรมการตลาดฯ / ไวยาวัจกรวัดดอนหวาย
คุณสวัสดิ์	นิมอณรงค์	เลขานุการกรรมการตลาดฯ

สมาชิกชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย

คุณบาราศ	บัญญัติพรพรรณ	เจ้าของร้านเปิดพะไล้นายหนับ
คุณวีรยุทธ	เอี่ยมสะอาด	ประชาสัมพันธ์วัดดอนหวาย
คุณสุวิน	วุฒิสังคะ	สมาชิกภายในชุมชน
คุณเพ็ญแข	สุดประเสริฐ	เจ้าของร้านขนมตาลป่าไช้
คุณนิพนธ์	สุขสมัย	กิจการเดินเรือดอนหวายการท่องเที่ยว
คุณวิสุทธิ์	วัฒนสกุลเกียรติ	เจ้าของร้านเปิดพะไล้นายโอ
คุณเพ็ญจันทร์	แก้วชื่นชีพ	แม่ค้าในตลาดเก่า

คุณอัทธนี	คงสุข	เจ้าของร้านขนมหวานอัทธนี
คุณผ่องศรี	สุขสมัย	แม่ค้าส้มโอ
คุณพรทิพย์	นิลประดับ	สมาชิกภายในชุมชน
คุณสุนีย์	รอดสุวรรณ	สมาชิกภายในชุมชน

หน่วยงานพันธมิตรของชุมชน

พระอธิการประวัติ ปวตติโก		เจ้าอาวาสวัดดอนหวาย
อ.เด่นศิริ	ทองนพคุณ	ชมรมเรารักแม่น้ำท่าจีน
อ.วิเชียร	รุ่งทวีชัย	ผอ.รร.วัดดอนหวาย / ที่ปรึกษาคณะกรรมการตลาดฯ
อ.บุญมี	อบเชย	โรงเรียนวัดดอนหวาย
คุณรังสียา	จารุธรรมวัฒน์	เจ้าหน้าที่ อบต.บางกระพิก
คุณรัฐนันท์	ธนะสูตร	นักพัฒนาชุมชน อบต.บางกระพิก
คุณวรรณุช	รุ่งเรือง	เจ้าหน้าที่ อบต.บางกระพิก

วิธีการเข้าถึงข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับการเข้าถึงข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ความเป็นมาของตลาดริมน้ำดอนหวาย ลักษณะวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตลาดริมน้ำดอนหวาย รวมถึงสภาพแวดล้อมทั่วไปในชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยและเตรียมความพร้อมในการเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย
2. ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยเบื้องต้น โดยลงสำรวจพื้นที่ของชุมชนในระหว่างการศึกษา และเกริ่นแนะนำตัวกับกลุ่มเป้าหมายพอสังเขป
3. ทำหนังสือผ่านคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
4. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำที่มีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของตลาดริมน้ำดอนหวาย โดยการนัดหมายทางโทรศัพท์ และเดินทางไปพบในพื้นที่ด้วยตนเอง ซึ่ง

การเข้าพบครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนะนำตัวโดยแสดงบทบาทนักวิจัย จากนั้นอธิบายและบอกถึง จุดมุ่งหมายในการวิจัย แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และประโยชน์ของงานวิจัย รวมทั้ง ขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย

5. เมื่อได้รับการพิจารณาและความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายแล้ว ผู้วิจัยทำการชี้แจงกรอบ ในการวิเคราะห์วิจัย และตกลงกับกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลต่าง ๆ จะใช้ ระยะเวลาในการพูดคุยครั้งละประมาณ 1-2 ชั่วโมง จำนวนครั้งที่ขอสัมภาษณ์ประมาณ 2-3 ครั้ง
6. ผู้วิจัยดำเนินการในกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายตามข้อตกลงร่วมกัน และ ร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมของชุมชนเป็นครั้งคราว โดยการเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความ จริงใจ และรักษาสัมพันธภาพอันดีตลอดระยะเวลาการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยอาศัยวิธีการที่หลากหลาย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและสมบูรณ์ โดยกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชุมชนตลาดริมน้ำดอน หวาย ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากพันธมิตรของชุมชนตลาด ริมน้ำดอนหวายที่ได้จัดพิมพ์ไว้แล้ว คือ หนังสือ "ตลาดริมน้ำดอนหวาย : ความยั่งยืนของ เศรษฐกิจชุมชนไทย" "200 ปีวัดดอนหวาย" "ที่ระลึก สมาคมครู ผู้ปกครองและศิษย์เก่า โรงเรียนวัดดอนหวาย บางกระทึก จ.นครปฐม" และหนังสือวิชาการ "คู่มือแหล่งการเรียนรู้ ดอนหวาย - ทำเงิน" ตามขอบเขตการวิจัย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วน ร่วม (Non - participatory Observation) ในระหว่างการเก็บข้อมูลภายในชุมชน รวมไปถึง สังเกตพฤติกรรม การแสดงออกของกลุ่มเป้าหมายระหว่างการสัมภาษณ์และพูดคุย สอบถามกลุ่มเป้าหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ควบคู่ไปกับการสังเกตอากัปกริยา ทำทางระหว่างการสัมภาษณ์พูดคุย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์หลายวิธีผสมผสานกัน ดังนี้
  - 3.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงคำถามและเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อให้อิสระแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องราวทั่วไป สถานการณ์ปัจจุบัน การก่อตัวของกลุ่มในอดีต ความรู้สึก ความคิดเห็น เพื่อไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกถูกบีบด้วยระยะเวลาการสัมภาษณ์ที่จำกัด
  - 3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth) ผู้วิจัยใช้วิธีการนี้เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งอาจเป็นความนึกคิด เหตุผล เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบมา ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำถามพูดคุยประเด็นทั่วไป และใช้คำถามแบบหยั่งลึก (Probe) เข้าสู่ประเด็นวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กึ่งมีโครงสร้าง ที่สร้างขึ้น โดยใช้แนวทางจากการศึกษางานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียง และใช้แนวทางจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) ที่ไม่ชี้้นำคำตอบและใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยประเด็นหลัก ตามปัญหำการวิจัยซึ่งมีกรอบประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัย ดังนี้

- รูปแบบการสื่อสารของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวายในการจัดการการท่องเที่ยว
  - รูปแบบการสื่อสารเพื่อจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวายทั้งการสื่อสารเพื่อจัดการการท่องเที่ยว การสื่อสารเพื่อกระตุ้นความร่วมมือ และการสื่อสารเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง
  - ช่องทางการสื่อสารเพื่อจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย
  - การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในสถานการณ์ที่ต่างกันไปทั้ง สถานการณ์ทั่วไป สถานการณ์ที่มีปัญหา

- บทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย
  - การริเริ่มก่อตั้งคณะกรรมการชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย
  - วัตถุประสงค์หลักของคณะกรรมการฯ
  - วิธีการสื่อสารเพื่อก่อตัวเป็นชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวาย
  - วิธีการสื่อสารเพื่อจัดการการท่องเที่ยว
  - วิธีการสื่อสารเพื่อขอความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว
  - วิธีการสื่อสารเพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย
  - ช่องทางการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนฯ

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกันคือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ การใช้สัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต อากัปกริยา การแสดงออกในขณะสัมภาษณ์หรือพูดคุยกับผู้นำ สมาชิกชุมชนและพันธมิตรร่วม ตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลโดยให้กลุ่มเป้าหมายที่ได้สัมภาษณ์เป็นผู้ตรวจสอบประเด็นสำคัญต่าง ๆ และข้อมูลทุกส่วนมาใช้ประกอบกันในการทบทวน ตรวจสอบข้อมูล

นอกจากนั้น ความเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. ควบคุมสถานการณ์วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือโดยการสร้างสัมพันธภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้อาวุโส และให้ความจริงใจในการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย
2. ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดและขั้นตอนในการวิจัย ทำความเข้าใจร่วมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ สามารถให้ข้อมูลตามความเป็นจริง
3. ผู้วิจัยฝึกฝนและพัฒนาตนเองในเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต และบันทึกข้อมูล ทั้งก่อนการเก็บข้อมูลจริงเพื่อให้เกิดทักษะก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

4. ผู้วิจัยกำหนดบันทึกการสังเกต โดยการจดบันทึก หากไม่สามารถจดบันทึกได้ขณะสัมภาษณ์ จะรีบบันทึกอีกครั้งหลังการสัมภาษณ์เสร็จสิ้น หากเป็นการสัมภาษณ์ เมื่อการสัมภาษณ์เสร็จ ผู้วิจัยจะถอดเทปสัมภาษณ์อย่างละเอียดตามความจริงในทันที เพื่อช่วยลำดับเหตุการณ์ได้อย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
5. ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อจริยธรรมในการทำการวิจัย โดยจะพยายามไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีที่ต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาจัดระบบข้อมูล รวบรวม และแบ่งหมวดหมู่และประเภทของข้อมูลตามขอบเขตการวิจัย จากนั้นนำมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 เป็นกรอบในการวิเคราะห์โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามสัดส่วนของวัตถุประสงค์การวิจัย

รายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละส่วน มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละกรณีศึกษา โดยจะจัดแฟ้มข้อมูล เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลในหลายรูปแบบแบ่งออกเป็น ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพไม่สามารถแจกแจงนับได้ ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์โดยการตีความหมาย โดยนำเอาคำ วลี ประโยค อากัปกิริยา พฤติกรรมการแสดงออก บริบททางสังคม นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามความเกี่ยวข้องตามขอบเขตการวิจัย
2. การสรุปเรื่องของแต่ละกรณีศึกษา วิเคราะห์หาข้อสรุปตามสาระสำคัญของการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาผสมผสานกันเพื่อนำไปสู่การสรุปประเด็นในแต่ละกรณีศึกษา
3. วิเคราะห์สรุปรวม โดยนำข้อมูลสาระสำคัญของแต่ละกรณีศึกษา มาตีความหมาย เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Method) โดยการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ และปัญหานำการวิจัย

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Descriptive) โดยการนำเสนอข้อมูลตามสัดส่วนของปัญหำนำในการวิจัย ประกอบกับการบรรยายขั้นตอนหรือวิธีการต่าง ๆ โดยการนำเสนอข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

- ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารของชุมชนตลาดริมน้ำดอนหวายในการจัดการการท่องเที่ยว
- ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย